

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

Contemporary Laws of Purim

Rabbi Baruch Simon
"אדר תשע"ח • February 25, 2018

1) בענין נשים מעוברות בתענית אסתר

(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפ

סעיף ב (ב) ב מתענים ב"ג באדר ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין (ג) ג להתענות ביום חמישי הגה ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון מעוברות א) או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים

(ii) שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנ

הבדל שיש בין ט' באב ליתר צומות, ובו ד' סעיפים סעיף א * א) הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו (א) א ואסור לפרוץ גדר הגה * (ב) מיהו (ג) עוברות ומניקות שמצטערות הרבה, * (ד) אין להתענות (הגהות מיימוני והמגיד פ"ה) ואפילו אינן מצטערות, אינן מחוייבות להתענות (ה) אלא ב שנהגו להחמיר (ודוקא בג' צומות, אבל בט' באב מחוייבות להשלים (כדלקמן סי' תקנ"ד סעיף ה

2) בענין מחצית השקל

(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצד

דין מעות פורים לעניים, ובו ד' סעיפים סעיף א <א> חייב א) כל אדם * (ב) ליתן לפחות (ג) א א שתי מתנות * לשני עניים הגה * י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר ששלשה פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' (מרדכי ריש פ"ק דיומא) ויש ליתנו (ד) ב בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו * ויש ליתן ג' חצאים גדולים במדינות אלו, כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו ובמדינות אוישטריי"ך יתנו ג' חצי וויינ"ר, שנקראו ג"כ מחצית, וכן לכל מדינה ומדינה ב ואין חייב ליתנו רק מי שהוא (ה) ג מבן עשרים ולמעלה, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן

(ii) משנה ברורה סימן תרצד

(ה) מבן כ' ולמעלה - זהו ד] לדעת ר"ע מברטנורא אבל התו"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל וא"ר כתב דכל זה רק מדינא אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה]ה] איתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק

3) בענין מקרא מגילה

(i) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ד עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר דאלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי

(ii) תוספות מסכת מגילה דף ד עמוד א

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום - אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז) דאם אכלה בלילה לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן

iii) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ד עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות במקרא מגילה, שאף הן היו באותו הנס

4) טעימה קודם מקרא מגילה**i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב**

סעיף ד מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לב"ה (יב) וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישוב בתענית כ"כ, יכול לשמוע קריאתה מבע"י * (יג) ו ז ז מפלג המנחה ולמעלה הגה (יד) אבל <ג> אסור לאכול (טו) קודם שישמע קריאת המגילה, (טז) אפי' התענית קשה עליו (תה"ד סימן ק"ט

ii) מגן אברהם סימן תרצב

ז (פמ"ג) (מחה"ש) מפלג המנח' אחר שיתפלל ערבית אבל אין נ"ל להתיר לטעום מעט וימתין עד שיבא הקורא כדאמרי' בברכות לא יאמר אדם אוכל קימעה וכו' אח"כ אקרא ק"ש, ונראה דכ"ש לענין קריאת מגילה דחיישי' שמא תחטפנו שינה ויבטל מקריאת' שהרי יש בה שהות טובא וגם קריאת' חוב' טפי שהרי כל המצות נדחי' מפני' ת"ה ועמ"ש סי' תרפ"ז בשם רא"מ דס"ל אידי דחביבא לא אתי למפשע, ומה"ט לא אסרו ללמוד כמו גבי בדיקת חמץ עכ"ל, א"כ ס"ל דקיל מק"ש וחמץ והנה כיון דבק"ש וחמץ שרי טעימה כמ"ש סי' רל"ה ותל"ב / ותל"א / ק"ו כאן, ועוד דעיקר קריאת המגילה ביום, ונ"ל דמ"ש"ה שינה רמ"א לשונו וכתב אסור לאכול וכו' משמע דטעימה שרי ומ"מ אין להקל אלא לצורך גדול, ובתוספתא דפ"ק דשבת כתב דמגילה דמי ללולב ושופר וק"ש משמע במהרי"ל דאפי' חולה לא יאכל קודם קריאתה א"כ יש בו סכנה ופשוט דאנוס קצת יכול לשמוע של יום קודם הנץ החמה אחר שעלה ע"ה עס' תרפ"ז, וכתב שם ב"י בשם א"ח שנהגו לקרות קצת מבע"י כדי להקל על האנושים והמעבורות שלא יתענו יותר מדאי

iii) שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנב

סעיף ב * (ז) ד אסור ד לאכול קודם שיטלנו ואם שכח ואכל ונזכר על שלחנו (ח) ביום הראשון, שהוא מן התורה, יפסיק, אפי' יש שהות ביום ליטלו אחר שיאכל <ג> ומיום ראשון ואילך, אם יש שהות ביום לא יפסיק ואם לאו, יפסיק הגה <ד> ואם התחיל לאכול * (ט) יותר מחצי שעה קודם שהגיע זמן חיובו, אפי' ביום ראשון א"צ להפסיק * בדאיכא שהות ביום (ר"ן פ' לולב הגזול

iv) משנה ברורה סימן תרנב

ז) אסור לאכול וכו' - וטעימה בעלמא מדינא שרי מ"מ אין להקל בזה אם לא לצורך גדול ומי שבא בדרך בחוה"מ (ומצפה שיבוא למקום הלולב או הדרים על הישובים ומשלחים להם לולב ימתינו עד חצות היום ולא יותר אפילו ביום א' שהוא מן התורה דאסור להתענות ויש אומרים דאם מצפה שיביאו לו לולב אין לו להמתין כלל דהרי יש לו מי שיזכירנו לנטלו היינו אותו ושיביא לו הלולב ומי שחלש לבו בודאי יוכל לסמוך ע"ז

5) נשים בקריאת המגילה**i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרפ"ט**

שהכל חייבים בקריאת מגילה, ובו ו' סעיפים סעיף א א) הכל חייבים בקריאתה, אנשים * (א) א א ונשים וגרים * ב ועבדים (ב) א { משוחררים ומחנכים * (ג) את הקטנים לקרותה סעיף ב אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא, (ד) יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה לפיכך <א> אם היה הקורא * (ה) ג { ב { חרש (ו) או ד קטן או שוטה, השומע ממנו ב לא יצא (ז) ב) וי"א ג { שהנשים ה אינם מוציאות את הנשים הגה וי"א (ח) ו אם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה, ז שאינה חייבת בקריאה (מרדכי פ"ק דמגילה

(ii) מגן אברהם סימן תרפט

ז (פמ"ג) (מחה"ש) שאינה חייבת. דס"ל כמ"ד שאין מוציאות אנשים (כ"מ במרדכי)

(iii) משנה ברורה סימן תרפט

ז וי"א שהנשים אינם מוציאות וכו' - ולא דמי לנר חנוכה היג דשאני מגילה דהוי כמו קריאת התורה ופסולה מפני כבוד הצבור ולכן אפילו ליחיד אינה מוציאה משום לא פלוג וגסיד דאפשר דאשה אינה חייבת בקריאה רק לשמוע וכדלקמיה ומקרי שאינה מחוייבת בדבר לגבי איש אבל אשה מוציאהטו את חברתה

(iv) שער הציון סימן תרפט

טו) אבל לנשים רבות אין האשה מוציאן, דזילא בהו מלתא קרבן נתנאל בשם התוספות

(v) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב

סעיף ג (י) ה' אע"פ שיצא כבר, מברך (יא) להוציא את אחר ידי חובתו

(vi) מגן אברהם סימן תרצב

ה (פמ"ג) (מחה"ש) אע"פ שיצא וכו' ואם מברך לנשים יברך לשמוע מגיל' כמ"ש סי' תרפ"ט ס"ב ב"ח ועמ"ש סי' תקפ"ה ס"ב ונ"ל דיקראנ' לנשים אחר יציאת בה"כ דמצוה שיצא הוא בקריאת הצבור כמ"ש רס"י תרפ"ז

(vii) משנה ברורה סימן תרצב

י) אע"פ שיצא כבר מברך וכו' - וכ"ש דיכול להוציאם בקריאה אע"פ שיצא כבר ומ"מ יש פוסקין שסוברין ג לענין ברכה אם יודעין בעצמן לברך יברכו בעצמן כיון שהוא כבר יצא בקריאה ומנהג העולם להקל להוציאן בכל גוונן ועיין לעיל סימן תקפ"ה במ"ב סק"ה

(6) ברכת הרב את ריבנו**(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב**

דיני ברכות המגילה, וכו' ד' סעיפים

סעיף א הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות על מקרא מגילה, ושעשה נסים, * (א) א ושהחיינו (ב) (א') וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו הגה ב וי"א דאף א ביום מברך שהחיינו (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו (ג) ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי פ"ג) (ד) ולאחריה <א> נוהגין לברך (ה) הרב את ריבנו וכו' (ו) אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא הגה ונהגו לומר בלילה אשר הניא, (ז) אבל ג לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח), (ח) ואין לברך אחריה * אלא בצבור

(7) נשים במשלוח מנות**(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה**

סעיף ד * חייב (יח) לשלוח לחבירו (יט) יא שתי מנות ז ג) בשר * או של (כ) <ד> מיני אוכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט, יט ו - כב) יב שתי מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לריעים משובח ואם אין לו, <ה> מחליף עם חבירו, (כא) זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו (אסתר ט, יט ו - כב) הגה ויש (כב) יג לשלוח מנות ביום ולא בלילה (מדברי הרא"ש פ"ק דמגילה) ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם, (כג) או מוחל לו, (כד) יצא (כה) יד ט ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות,

כאיש ואשה תשלח לאשה, ואיש לאיש אבל לא בהפך, שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי (כו) טו ספק קידושין, אבל במתנות לאביונים (כז) אין לחוש

8 נשים במתנות לאביונים

שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצד
דין מעות פורים לעניים, וכו' ד' סעיפים
סעיף א <א> חייב (א) כל אדם * (ב) ליתן לפחות (ג) א א שתי מתנות * לשני עניים

i) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב

הלכה יז מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר ישעיהו נ"ז להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים

9 נשים בסעודת פורים

i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה

דיני סעודת פורים, וכו' ד' סעיפים
סעיף א הגה א* מצוה להרבות בסעודת פורים (טור) (א) א ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק) סעודת פורים (ב) (שעשאה ב בלילה, לא יצא ידי חובתו הגה ומ"מ גם בלילה ישמח (ג) א { וירבה קצת בסעודה (תשובת מהרי"ב

ii) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טו

כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד ב שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר + אסתר ט' + ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואם אין לו ג מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו

10 בעניין נשים בשתיית יין בפורים

i) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז עמוד ב

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

ii) רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו

הלכה יח כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל דברים ט"ז לגר ליתום ואלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר הושע ט' זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר מלאכי ב' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם

iii) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה

י"א דא"צ להשתכר כל כך, ג אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) (ה) ב וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי

11) ברכת המזון בפורים**(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה**

סעיף ג (טו) ט (ב) אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה, (טז) אומר על הנסים, דבתר תחלת סעודה אזלינן ויש מי שאומר שאין לאומרו, (יז) י <ג> ונוהגין כסברא ו {ג} ראשונה

(ii) מגן אברהם סימן תרצה

ט (פמ"ג) (מחה"ש) אומר על הנסים ואם שכח על הנסים בב"ה מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל (של"ה רש"ל בשם ר"י פולק מט"מ) ומ"מ דבריו צ"ע דאטו מי עדיף מתפלה דחובה היא ואפ"ה אין מחזירין אותו וכ"ש בב"ה ולכן נ"ל דאם כבר אכל סעודה א' ביום שוב אין מחזירין אותו, דהא אי בעי לא אכל יותר וכמ"ש ב"י סי' קפ"ח בשם התוספו' ע"ש ואע"פ שרש"ל לא כ' כן נ"ל מ"ש עיקר אליבא דהלכתא כי מדינא נ"ל דלעולם אין מחזירין אותו כי לא מצינו שחייב לאכול פת בפורי' ומצי למיפטר נפשיה בשא' מיני מטעמי', ולכן בנדרן זה שאכל כבר פשיטא דאין להחזירו ולחוש לספק ברכה לבטל' ומ"כ במרדכי כתו' בקלף היה אוכל סעודת פורים בע"ש יתפלל ויפרוס מפה ויקדש ובמזון יאמר על הנסים עכ"ל ובמט"מ ובמנהגי' כתבו הואיל ולא התפלל ערבית משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הנסים וכ"כ של"ה ומהרי"ל בתשו' סי' נ"ו לכן נ"ל דיברך ברכת המזון תחל' ואח"כ יתפלל ערבית להוציא עצמו מפלוגתא וגם שלא ישתכר ולא יברך ב"ה

12) בגדי שבת ויו"ט בפורים**(i) שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצה**

יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים, וכן נכון (מהרי"ל) ונוהגים לעשות סעודת פורים (ח) לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה ומתפללים מנחה תחלה (ט) בעוד היום גדול ה' ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים), ולא כמו שנהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה הוא ליל ט"ו

13) חשיבות המשפחה בפורים**(i) אליה רבה סימן תרצה**

ד רוב הסעודה וכו' הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית משם שטרודין בשלוח מנות (תרומת הדשן סי' קי) ובשל"ה (מגילה, ד"ה פורים כתב שהוא משובח העושה בשחרית כתב סדר היום סוף סדר פורים יקבץ כל אנשי ביתו וחבריו, דכי אדם יושב גלמוד יחידי אי אפשר לשמוח כראוי, עיין ס"ק (י"א) י

(ii) אשל אברהם פמ"ג תרצה ס"ק ה'

ה ורוב. עיין מ"א. ועיין אליה רבה אות ד' בשם של"ה [מסכת מגילה ד"ה פורים] המשובח מי שעושה סעודה בשחרית, וכן אני נוהג. וכתב עוד שיקבץ אנשי ביתו וחבריו, דאי אפשר לשמוח כראוי ביחיד. ומכל מקום יהיה שמחה של דברי תורה

(iii) אסתר פרק ט'

כח) וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹף הַיְהוּדִים וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם ס

(iv) רש"י אסתר פרק ט'

משפחה ומשפחה - מתאספין יחד ואוכלים ושותין יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו